

Χανς Μάγκνους Έντσενσμπεργκερ

Η γοητεία του Ατελούς

Ερώτηση: Κύριε Έντσενσμπεργκερ, μόλις κυκλοφόρησαν δυο καινούργια βιβλία σας. Είστε ικανοποιημένος με το αποτέλεσμα;

Απάντηση: Ο Βάλτερ Μπένγιαμιν είχε κάποτε πει: «Το έργο είναι η νεκρική μάσκα της σύλληψης».

Ε: Συνήθως δεν μπορούν να υλοποιηθούν όλα όσα προγραμματίζουμε. Στο βιβλίο σας «Αγαπημένες αποτυχίες» διακωμωδείτε τις αποτυχημένες σας δουλειές. Έχετε ωφεληθεί περισσότερο από αυτές από ό, τι από τις επιτυχίες;

Α: Ο κόσμος δεν ζημιώθηκε σε κάτι από αυτές τις αποτυχίες. Και σε γενικές γραμμές, κανείς θυμάται καλύτερα τους μπελάδες και τις ζημιές από τις νίκες και τους θριάμβους - έχουν μια εντονότερη επίδραση.

Ε: Εσείς ασφαλώς μπορείτε να μιλάτε έτσι, αφού ως γνωστόν είχατε περισσότερες επιτυχίες από αποτυχίες. Προφανώς κάνατε τα περισσότερα πράγματα σωστά.

A: Μερικά πράγματα πέτυχαν, άλλα πάλι όχι. Είναι θέμα σύμπτωσης ή τύχης.

Ε: Άρα, κανείς δεν μπορεί να έχει επιτυχία με το ζόρι. Η επιτυχία δεν εξαναγκάζεται.

A: Όχι, κι αυτό άλλωστε είναι και το ωραίο της υπόθεσης. Σε άλλη περίπτωση θα είχαμε μόνο βιομηχανικά προϊόντα.

Ε: Τα οποία έχουν και εγγύηση.

A: Ακριβώς! Ας υποθέσουμε, πως ψάχνετε ένα πλυντήριο ρούχων. Κάποιες εταιρίες έχουν ειδικευθεί στην κατασκευή ποιοτικών προϊόντων. Σ' αυτό οφείλουν και την εμπορική τους επιτυχία. Πλυντήρια, λοιπόν, μπορούν να κατασκευάζονται βάσει αυτής της νόρμας. Όχι όμως και βιβλία. Σε σχέση με τα βιβλία δεν υπάρχουν αξιόπιστα ποιοτικά στάνταρτ. Καθένας έχει τα δικά του μέτρα και σταθμά. Η σειριακή εργοστασιακή κατασκευή σονέτων είναι αδύνατη. Κανένας – ευτυχώς – δεν μπορεί να ξέρει, τι θα συμβεί με ένα βιβλίο.

Ε: Μπορούμε να θεωρήσουμε, ότι το ίδιο ισχύει και με τη ζωή;

A: Η ζωή είναι ένας δρόμος γεμάτος πέτρες, που σκοντάφτουμε. Θα ξέρετε ίσως την ιστορία του Θαλή, του φιλοσόφου, ο οποίος βάδιζε κοιτάζοντας τ' αστέρια κι έπεσε στο λάκκο. Η υπηρέτρια που τον είδε γέλασε κοροϊδευτικά. Έτσι, μέσω αυτού του χλευασμού, έγινε διάσημη, πέρασε στην ιστορία. Όλοι σκοντάφτουμε πότε πότε, κι έτσι – μ' αυτό τον τρόπο - προχωράμε μπροστά.

Ε: Η ανθρωπότητα έχει κάνει πάρα πολλά λάθη. Όμως, αν όντως μαθαίνουμε απ' αυτά, γιατί δεν έχει γίνει ο κόσμος καλύτερος;

A: Οι πιθανότητες να γίνει κάτι λάθος, είναι άπειρες - όπως και οι αριθμοί. Και ακόμα, κάθε προσπάθεια που μπορεί να κάνουμε για να αποφύγουμε ένα λάθος, μπορεί να προξενήσει άλλα λάθη. Φανταστείτε ένα σύστημα που διακλαδίζεται συνεχώς: ένα «σφαλματόδεντρο». Ωστόσο, υπάρχουν και το ίδιο πολλές επιτυχίες. Δείτε τον πολιτισμό: η μια επιτυχία μετά την άλλη. Σήμερα περιμένουμε στη στάση το λεωφορείο. Δεν είναι υπέροχο; Ή περνάμε σώοι από την μια άκρη του δρόμου στην άλλη. Δεν είναι κι αυτό μια επιτυχία; Υπάρχουν πάρα πολλές επιτυχημένες εφευρέσεις. Για παράδειγμα η διάβαση των πεζών, γιατί δεν είναι σωστό να σκοτώνουμε ανθρώπους οδηγώντας. Κάποια στιγμή κάποιος στην Αγγλία είχε την ιδέα αυτών των διαβάσεων, ώστε να μειωθεί αυτός ο κίνδυνος. Πιστεύω πως κάτι τέτοιο είναι αξιόπαινο. Παρεμπιπτόντως, στη Γερμανία θεωρεί κανείς κατά περίεργο τρόπο λάθος να διασχίσει το δρόμο, αν το φανάρι είναι κόκκινο, ακόμα κι αν δεν φαίνεται να έρχεται από πουθενά αυτοκίνητο.

Ε: Εσείς τι κάνετε σε μια τέτοια περίπτωση;

A: Συμπεριφέρομαι ανάλογα με το αν υπάρχει ή όχι κυκλοφορία. Σε όλα τα θέματα αρχής υπάρχει και μια ρεαλιστική πλευρά. Αυτήν την πλευρά είναι που παρέβλεψε ο Θαλής, γι'

αυτό και προσγειώθηκε στο λάκκο. Σ' αυτήν την ιστορία εκείνη που αισθάνομαι να συμπαθώ είναι η υπηρέτρια, μολονότι οι δυο τους αποτελούν στην ουσία ένα αχώριστο σύνολο. Η θεωρία και η πράξη αλληλοσυμπληρώνονται, όπως ακριβώς η επιτυχία με την αποτυχία. Αυτό που είναι καθοριστικό είναι ο πλούτος, η ποικιλία των πιθανών εμπειριών. Όπως κι αν ονομάζεται – Δημιουργία, Φύση ή Εξέλιξη των ειδών - , ο κόσμος είναι μια γιγάντια εντολή για πειραματισμούς. Οι κάτοικοι αυτού του κόσμου περνούν τη ζωή τους πειραματιζόμενοι με διάφορα πράγματα. Ο πειραματισμός δεν έχει όμως μόνο καλά ως αποτέλεσμα. Στον πειραματισμό είναι όλα πιθανά: κάποιες φορές το αποτέλεσμα είναι σωστό και άλλες πάλι λάθος.

Ε: Δείτε τους πολιτικούς πειραματισμούς του περασμένου αιώ να: η αναζήτηση της σωστής κοινωνίας είχε δυσάρεστες συνέπειες για εκατομμύρια ανθρώπους.

A: Και ποιος είπε, πως ο κόσμος πρέπει να είναι πάντα ευχάριστος; Ας υποθέσουμε, ότι είστε σε θέση να δημιουργήσετε ένα σύμπαν. Τι σκοπό έχετε με αυτό σας το δημιούργημα; Αν θέλετε να διασκεδάσετε, πρέπει να επιτρέψετε την ύπαρξη της αβεβαιότητας. Ή θα πειραματιστείτε σε κάτι, ή θα γνωρίζετε ήδη εκ των προτέρων το αποτέλεσμα. Αν το γνωρίζετε, το δημιούργημα σας δεν έχει πια αξία ούτε και για σας τον ίδιο. Μέρος της διασκέδασης είναι η έκπληξη, μαζί και όλοι οι πιθανοί μπελάδες.

Ε: Ας υποθέσουμε, λοιπόν, πως έχω δημιουργήσει ένα σύμπαν, στο οποίο υπάρχει μόνο διασκέδαση και όχι προβλήματα. Όλα πάνε μια χαρά χωρίς τριβές και συγκρούσεις.

A: Θα ήταν λάθος. Θα ξέρετε, βέβαια, πώς ήταν η ζωή στον Παράδεισο. Υπέροχα φρούτα, απόλυτη αρμονία, το πρόβατο και το λιοντάρι συμβίωναν ειρηνικά... Ο Αδάμ και η Εύα δεν άντεξαν όμως για πολύ. Ο δείκτης της ανασφάλειας έδειχνε σχεδόν μηδέν - υπήρχε μόνο ένας μικρότατος κίνδυνος, ένα μικροσκοπικό αγκάθι: το μήλο. Και ακριβώς σ' αυτό το μήλο είναι που άπλωσαν οι πρωτόπλαστοι το χέρι.

Ε: Θα θέλατε να αποδράσετε από τον Παράδεισο;

A: Εσείς είστε που θέλατε να το ακούσετε.

Ε: Δηλαδή, πρέπει τελικά να δεχτούμε ότι υπάρχουν λάθη και προβλήματα;

A: Σπάνια μπορεί κανείς να ανακαλέσει τα λάθη του - τα κουβαλά πάντα. Αυτό όμως δεν είναι κακό. Θα έπρεπε όλοι μας πιο συχνά να σκύβουμε με αγάπη πάνω από τα λάθη μας.

Ε: Ισχύει το ίδιο, αν κάποιος κάνει λάθος επενδύσεις και τα χάσει όλα;

A: Χάθηκαν τα χρήματα – ε, και; Κι εσείς αν κερδοσκοπείτε, η απώλεια χρημάτων είναι μέρος του παιχνιδιού. Αλλιώς, ποιο θα ήταν το νόημα της κερδοσκοπίας; Υπάρχει μια ιδιωματική έκφραση στην οικονομική αργκό που αναφέρεται σε ανασφαλείς επενδυτές, σε επενδυτές που δεν ρισκάρουν. Το πιο κατάλληλο γι' αυτούς είναι το βιβλιάριο τραπεζής: ούτε κίνδυνος, ούτε κέρδη. Αν θέλετε να έχετε πιθανότητες κέρδους, πρέπει να τολμάτε. Το να κλαις εκ των υστέρων, αν κάτι πάει στραβά, είναι καθαρή ανοησία!

Ε: Ακούγεται λογικό, όμως ο άνθρωπος παραπονιέται σε πείσμα της λογικής για τις απώλειές του.

A: Σωστά, κάποιος άλλος όμως μπορεί να γελά γι' αυτό. Κάποιος, είπαμε πριν, έπεσε σε ένα λάκκο - και τι έγινε; Σιγά σιγά μπορεί και πάλι να σκαρφαλώσει προς τα πάνω και ίσως κάποτε καταφέρει να φτάσει στην κορυφή.

Ε: Ακόμα κι αν όλα πάνε καλά, πάντα υπάρχουν λόγοι να ανησυχούμε. Σύμφωνα με δημοσκοπήσεις οι Γερμανοί ανησυχούν περισσότερο από όλους τους ευρωπαϊκούς λαούς.

A: Το πιστεύω.

Ε: Είναι τελικά τόσο άσχημα τα πράγματα στην Γερμανία;

A: Κοιτάξτε, πρόκειται για ένα απλό μηχανισμό. Υπάρχει ανάγκη ενός συγκεκριμένου αριθμού ανησυχιών. Ως γνωστόν, η ζήτηση δημιουργεί την προσφορά, και εμείς έχουμε μια τεράστια βιομηχανία, η οποία τρέχει να προφτάσει. Αν η προσφορά σε υπαρκτά προβλήματα μειωθεί, θα πρέπει αυτή η έλλειψη να καλυφθεί, θα πρέπει να δημιουργηθούν, δηλαδή, καινούργια προβλήματα. Σε μια τέτοια περίπτωση βλέπουμε, λοιπόν, τα Μέσα να μιλούν για επιβλαβή συστατικά στις οδοντόκρεμες ή για υπολείμματα χημικών στα λάχανα. Αν όμως είσαι κλεισμένος σε ένα υπόγειο, γιατί πέφτουν βόμβες, έχεις άλλους φόβους.

Ε: Αυτό σημαίνει, πως τόσο σε κακές όσο και σε καλές εποχές βρίσκουμε κάτι που μας ανησυχεί;

Α: Ή που μας προξενεί χαρά. Γι' αυτό και συνιστώ τη στάση του λεωφορείου. Υπάρχει η γραφειοκρατία, η ανοησία, κάθε είδους τσαπατσουλιά, παρόλα αυτά σε πείσμα όλων αυτών των ενοχλητικών καταστάσεων τις περισσότερες φορές περνάει το λεωφορείο. Πάντα υπάρχει κάτι που λειτουργεί σωστά.

Ε: Κι αν λειτουργούσαν πάντα όλα σωστά;

Α: Αν όλοι οι άνθρωποι συμπεριφέρονταν σύμφωνα με τους υπάρχοντες κανόνες, θα είχαμε την απόλυτη στασιμότητα. Αν όλοι ακολουθούσαν όλους τους κανόνες κυκλοφορίας, τότε η κυκλοφορία θα κατέρρεε.

Ε: Ας μείνουμε σε ένα ακόμα τέτοιο καταστροφικό σενάριο: Αν όλοι πλήρωναν πάντα τους φόρους τους κανονικά;

Α: Αυτός ο κίνδυνος δεν υπάρχει. Κανένας άνθρωπος- ακόμα κι αν θέλει - δεν μπορεί να ανταποκριθεί σε όλους αυτούς τους φορολογικούς νόμους, επειδή κανείς δεν τους καταλαβαίνει. Όμως δεν πειράζει. Ο κόσμος λειτουργεί σύμφωνα με ένα απλό αξίωμα: Όλοι κουτσά στραβά προχωράμε. Αυτό κάνουμε όλοι ως γνωστόν, από τον άνεργο μέχρι και τον πρωθυπουργό.

Ε: Εγώ νόμιζα πάντα, ότι η «συνέπεια» στην Γερμανία είναι ένα είδος λατρείας, κι εσείς μου λέτε, πως δεν υπάρχει;

Α: Δεν υπάρχει λόγος ανησυχίας. Η συνέπεια και η ασυνέπεια υπάρχουν πάντα μαζί. Η τεχνολογική έκφραση που αφορά αυτή την κατάσταση ονομάζεται «ισορροπία πλεύσης». Ανάμεσα στις αντιθέσεις δημιουργείται ένα είδος ισοζυγίου. Όταν αυξηθεί η ασυνέπεια και δεν περνούν τα λεωφορεία, δημιουργείται μια αντίδραση. Υπό την πίεση των επιβατών αυξάνεται και πάλι η συνέπεια, τα λεωφορεία έρχονται στην ώρα τους, και κάποια στιγμή η τελειότητα έχει φτάσει σε τέτοιο βαθμό που η προσπάθεια υποχωρεί.

Ε: ...και τα πράγματα αρχίζουν και πάλι να μην πηγαίνουν καλά.

Α: Ακριβώς! Γι' αυτό και θα έπρεπε κανείς να αποφεύγει τα άκρα και την τελειότητα.

(Δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα «Die Zeit», 2013, μετάφραση: Γιώργος Καρτάκης)

Πηγή: <http://www.poein.gr/archives/33888/index.html>

Η γοητεία του Ατελούς

Κυριακή, 18 Νοέμβριος 2018 14:06 - Τελευταία Ενημέρωση Κυριακή, 18 Νοέμβριος 2018 14:12
